

SEKULARNI (SVJETOVNI) INSTITUTI

Stanko KOS

U postkoncilskoj Crkvi vrlo važno mjesto zauzima pitanje Svjetovnih instituta. Zgodno je prikazati sadržaj knjige koja o njima raspravlja. Napisao ju je Jean Beyer. Za talijanski prijevod autor je nadodao neke dopune. Zato i pisac ovog osvrtu ima pred sobom talijansko izdanje (prijevod s francuskoga od Giuseppe Zanghija). Djelo je iz godine 1964, u izdanju Citta Nuova Editrice, via della Scrofa 14, Roma.

Bog, koji je punina života u sebi, udostojao se ljudima priopćiti od te punine po Isusu Kristu i po Duhu Svetome koji djeluje u Kristovoj Crkvi, pomažući joj i na izvanredne načine, u svim vremenima, prema stvarnim potrebama, no ipak uvijek tako da slobodna volja čovjekova ostaje netaknuta. Kršćanstvo je od svojega početka snažno utjecalo na ljudsko društvo i u povijesti stvaralo velika djela. No budući da se ono stvarno očituje u ljudskom životu, nije čudo da ga ljudi ograničeni i skloni na zlo, primjenjuju nepotpuno i katkada s odgovornim zastranjenjima. Zbog toga, u novija vremena, kršćanstvo kao da je za mnoge izgubilo privlačnost, kao da je izgubilo značaj vrijednosti zbog kojih bi se trebalo ili isplatilo za nj zanimati. Ipak ostaje istina da kršćanstvo posjeduje u sebi sve vrijednosti i sve ono što je potrebno čovjeku da ostvari smisao svojega postojanja. Budući da Crkva svojim uobičajenim, inače veoma plodnim, načinom evangeliziranja svijeta nema nikako pristupa u izvjesne ambijente, potrebno je da se na tom području, u ime Crkve, založe ljudi koji su se posvema posvetili Bogu i koji imaju pristupa svuda. U tom ozračju rodila se je ideja Sekularnih instituta, nove stvarnosti, koju je Crkvi darovao Duh Sveti, o kojoj piše O. Jean Beyer D. I. u knjizi: *Gli Istituti Secolari (Sekularni Instituti)*.

U prvom od tri dijela knjige iznosi povijesni razvitak Sekularnih instituta, u drugom dijelu njihovu duhovnost, a u trećem njihovo mjesto u crkvenom zakonodavstvu.

Na tragove Sekularnih instituta nailazimo u vrijeme francuske revolucije, kada je O. Pierre-Joseph Picot de Clorivière 2. II 1791. osnovao dvije Družbe: Družbu Srca Isusova za muškarce* i Družbu Srca Marijina (ženska grana). U XIX stoljeću bilo je više pokušaja. Novonastale zajednice tražile su priznavanje i odobrenje Crkve. Ali kako osim potpunoga predanja Bogu po zavjetima, ili kakvom drugom obavezom, i apostolata

* v. BS 1, 1969, str. 144—145.

nisu preuzimali drugih uobičajenih obaveza redovnika — kao npr. zajednički život, redovničko odijelo, određene stalne poslove, čak nisu željeli da ih se smatra redovnicima — mogli su postići crkveno odobrenje kao »Pobožna udruženja«, a ne kao stalež savršenosti.

Ovi neuspjesi nisu spriječili osnivanje Sekularnih instituta. 20. svibnja 1938. održava dvadeset predstavnika Sek. inst. iz deset narodnosti prvi kongres u Saint-Gall, kojem je, po želji Pija XI, predsjedao O. Gemelli.

2. veljače 1947. jest povijesni datum Sekularnih instituta. Pio XII izdaje apostolsku konstituciju »Provida Mater Ecclesia« kojom službeno odobrava Sekularne institute, daje im posebno mjesto u Crkvenom pravu, odobrava ih kao novi stalež savršenosti. — 12. ožujka 1948. objavljuje motu proprio »Primo feliciter« u kojem dalje razvija bit i zadatak ovih Instituta, ističući njihovu značajku: razvijanje apostolata u svijetu — sredstvima svijeta, tj. služeći se onim oblicima života i rada koji su svojstveni ljudima u svijetu. — 19. ožujka 1948. objavljuje Sv. kongregacija za redovnike instrukciju »Cum Sanctissimus« u kojoj objašnjava neke stvari koje nisu dovoljno jasno izražene u predašnjim ispravama.

U drugom dijelu knjige pisac raspravlja o duhovnosti Sekularnih instituta. — Svi kršćani pozvani su na savršenost (Mt 5, 48). Po Kristovoj milosti postajemo dionicima trojstvenoga života. Božji život izliva se u ljudsku svijest po vjeri. Ufanje produbljuje život duše, temeljeći na Božjoj prisutnosti u nama sve naše čežnje, naše pouzdanje i ujedno se otvara ljubavi. Ljubav Božja oslobađa čovjeka i posljednjih veza kojima je vezan za stvoreno, osposobljava čovjeka da od sebe učini potpun, nesebičan dar Bogu, ljubeći Boga zbog njega samoga.

Danas se nitko ne može Bogu približiti drukčije nego samo po Isusu Kristu raspetomu i uskrsnulomu, i jer smo grešnici, svi treba da pođemo putem križa, putem odricanja, putem nasljedovanja Krista. Potpuno darivanje Bogu po savršenoj ljubavi ostvaruje se nasljedovanjem Krista u evanđeoskom siromaštvu, čistoći i poslušnosti. Iako se kršćanska savršenost uz pomoć milosti Božje može postići u Crkvi u svakom staležu, ipak je Bog dao Crkvi posebne staleže koji nameću svojim članovima kao dužnost ozbiljno nastojanje oko sticanja savršenosti i koji im ujedno pružaju prikladna sredstva da lakše ostvare taj ideal.

Stalež savršenosti jest izvanjski način života, čvrst i stalan, priznat od Crkve, kojim se vjernici, osim zajedničkih obaveza zapovijedi, obvezuju na održavanje evanđeoskih savjeta, te po njima teže za savršenošću. Crkva danas priznaje tri staleža savršenosti. Prvi stalež savršenosti jest redovnički stalež. Njegove glavne oznake: potpuna posveta Bogu polaganjem triju javnih redovničkih zavjeta i zajednički život. Zavjetima Crkva nadodaje pravne učinke. — Drugi stalež savršenosti jesu Družbe zajedničkog života. Njegove glavne oznake: nasljeđuju redovnički život obdržavanjem evanđeoskih savjeta — na koje se obvezuju ne javnim zavjetom, nego zakletvom ili obećanjem ili privatnim zavjetom — i zajedničkim životom. — Treći stalež savršenosti jesu Sekularni instituti. Njegove glavne oznake: obdržavanje evanđeoskih savjeta na koje se obvezuju zavjetima, ne javnim u kanonskom smislu, ili zakletvom, ili

kojim drugim načinom predviđenim u vlastitim ustanovama. Zajednički život nije obavezan. Apostolat se vrši prema ustanovama.

Svećeništvo samo po sebi nije stalež savršenosti. Crkva ipak svom revnošću poziva svećenika na put savršenosti, da bi tako postao što sličniji Kristu Svećeniku. Isto možemo reći i za klerike uopće.

Pitanje laikata jest jedno od gorućih pitanja Crkve u našim vremenima. U prvoj Crkvi laik je član Božjega naroda, vjernik koji ima svoje posebno mjesto u kršćanskoj zajednici, no nema izravnoga dijela u hijerarhijskim službama niti u službi oltara. U pojmu »laik« nema ničega što bi izražavalo manju vrijednost, nego jedino izražava nepripadnost klerikatu. Zato je vladao savršeni sklad između kršćana laika i kršćana klerika. Tokom vremena gubi se ova ravnoteža. Klerici sve više naglašuju svoj ugled i svoju duhovnu vlast nad laicima, nastaju i rastu suprotnosti. Dok je klerik čovjek studija, teolog, dotle je laik velikaš, vojnik, kršćanin koji je zadovoljan s onim minimalnim, gubi osjećaj odgovornosti u Crkvi za njezino stanje i djelovanje. Potkraj srednjega vijeka laikat se emancipira od Crkve i prelazi u aktivnu opoziciju, koja uzima velike razmjere pojavom protestantizma i napreduje sve do naših dana. Nekada je laikat bio sastavni dio Crkve, u novija vremena označuje onaj dio kršćanskoga društva koji je svojim životom izvan Crkve i neprijateljski raspoložen prema njoj. Praktički joj priznaje pravo djelovanja u crkvama i sakristijama, u koje ne dolazi. Dakako, u takvom društvenom raspoloženju mnoge duše ostaju Crkvi nepristupačne.

Danas pripadnik laičkog razreda, jedan od onih rijetkih koji se drže Crkve, postaje sve više svjestan svojega položaja, svoje odgovornosti, svojega poziva i zadatka u raskršćanjenom svijetu u koji je kleriku ulaz zabranjen, ili posve nedjelotvoran, i pruža Crkvi svoju uslugu, koja je od neprocjenjive vrijednosti. On kao živi, sastavni dio Crkve, nije samo »slušajuća« Crkva nego aktivan član koji ima svoj zadatak u sklopu zadatka čitave Crkve, zadatak koji može samo on obaviti, jer ima područje ljudskoga društva kamo samo on može doći i uspješno djelovati. I laikat je, dakle, pozvan na apostolat, po krštenju, po sv. potvrđi, pozvan je na izravan apostolat, kako se to vrši po brojnim organizacijama: Katoličkoj akciji, Marijinim kongregacijama . . . No taj apostolat nailazi danas na slične zapreke kod velikog broja ljudi kao i svećenički, hijerarhijski apostolat. Da svlada te zapreke, baš laikat je na poseban način pozvan na neizravan apostolat, kako to provode članovi Sekularnih instituta. Za taj apostolat osposobljava ih njihovo potpuno predanje Bogu koje ostvaruju u svijetu, i milost koju je Bog namijenio njihovu zvanju. Savršena poslušnost, na koju se obvezuju, upravljena je prema Bogu i prema onim poglavarima na koje ih upućuje njihov život. U poslovima svoje civilne profesije podvrgavaju se svojim pretpostavljenima, u stvarima duhovnoga života odgovorni su upraviteljima Instituta. — Član Instituta, prema uredbama, proživljava siromaštvo zarađujući kruh primanjem pravedne plaće, lišavajući se suvišnih stvari, vremenitim stvarima služi se u ovisnosti o upravitelju Instituta, prema ustanovama, prilagođujući se s obzirom na standard okolinj u kojoj živi. — Čistoća u svakom staležu savršenosti ima iste zahtjeve. Ipak možemo i moramo kazati da članovi Instituta imaju više poteškoća zbog okoline koja nimalo ne pogoduje evanđeoskoj čistoći, kao i zbog samoće u kojoj žive

usred svijeta, budući da nemaju zajedničkog života i nemaju takvoga nadzora zajednice kao druga dva staleža savršenosti.

Dakako da se za život u svijetu prema uredbama Instituta i razmjerno s teškoćama toga života traži temeljita prethodna duhovna formacija koju Institut treba da dadne. Potrebne su povremene duhovne obnove i trajno duhovno vodstvo upravitelja Instituta s obzirom na apostolat članova. Zbog poteškoće na koje nailaze u svojem apostolatu, upućeni su, više nego drugi apostoli, na srdačnu osobnu molitvu i sjedinjenje s Kristom. Plodove svojega apostolata rijetko vide. Kao što se može kazati za kontemplativne redove, koji se mole i prinose žrtve na apostolske nakane, da vrše apostolat vjere ne videći nego vjerujući u uspješnost svojega apostolata, tako se za apostolat Sekularnih instituta može reći da je apostolat nade: sada ne vide plodove apostolata, ali se nadaju da će njihovo djelovanje u budućnosti donijeti obilne plodove, raširivši utjecaj kršćanstva tamo gdje ga danas svjesno odbijaju.

Papa Pio XII ističe da članovi Instituta nisu redovnici, ne potpadaju pod zakone Crkvenog prava za redovnike, nemaju njihovih povlastica, no ipak njihov je poziv posebno zvanje i posebna Kristova milost. Klerik, koji po svojem staležu nije strogo dužan težiti za savršenošću, kada postaje član Sekularnog instituta, preuzima strogu obavezu i stupa u stalež savršenosti. Time se ipak ne mijenja njegov odnos prema biskupu, osim što ga mora slušati također snagom obaveze kojom se je obvezao na vršenje evanđeoskih savjeta.

U trećem dijelu pisac obilno objašnjava crkvene zakone koji se odnose na Sekularne institute, a proglasio ih je Pio XII u konstituciji »Provida Mater Ecclesia« pod naslovom: »Lex peculiaris Institutorum saecularium«. Ovaj se poseban zakon sastoji od deset članaka.

Prvi govori o imenu i o naravi Instituta. Zovu se »sekularni« jer članovi *žive u svijetu*, vrše apostolat prisutnosti, prožimajući svijet kršćanstvom, djelujući kao što kvasac djeluje u tijestu, *vrše apostolat sredstvima svijeta*, vršeći poslove, zanimanja, koja vrše i drugi ljudi. — Postoje razni stupnjevi sekularnosti. Neki Instituti prihvaćaju zajednički život, vrše apostolat kooperacije, tj. organizirani apostolat, javan, obavezan za sve članove ili barem za veći dio. Nemaju jednaku nošnju i veoma se malo razlikuju od redovničkih instituta. — Drugi, autentičniji, vrše apostolat prodiranja (penetracije, insercije, prožimanja). Ovi nemaju zajedničkoga života, nemaju zajedničkih poslova, članovi žive osamljeno, ujedinjeni duhovnim bratstvom, sestinstvom, mogu vršiti bilo koju časnu profesiju, koju samostalno odabiru, ne isključuju nikakve socijalne uvjete, djeluju u velikoj diskreciji, djeluju prisutnošću, profesionalnom kompetencijom, kontaktom prijateljstva i pomaganjem drugima. Na taj način mogu biti u neprekidnom kontaktu sa svim mogućim društvenim ambijentima, prisutni i aktivni u svim vrstama poslova, u svim zanimanjima, u svim uvjetima rata i mira, progonstva i vjerske slobode, među kršćanima i nekršćanima, među vjernicima i nevjernicima, među prijateljima i neprijateljima. — Sekularni instituti svećenika, klerika, imaju razne oblike. Jedni okupljaju svećenike koji ostaju u svojim poslovima, inkardinirani biskupiji, i u netaknutoj ovisnosti od ordinarija mjesta. — Drugi okupljaju svećenike koji vrše slobodno izabrane

civilne profesije, okolina ne zna da su svećenici, inkardinirani su Institutu.

Drugi članak donosi pravne uvjete Sekularnih instituta. Ističe sekularni značaj ovoga staleža savršenosti.

Treći navodi elemente koji se traže da bi neka zajednica mogla biti potvrđena kao Sekularni institut. To su: obdržavanje triju evanđeoskih savjeta: čistoće, siromaštva i poslušnosti potvrđenih zavjetom, zakletvom ili obećanjem prema odobrenim ustanovama. Veza kojom se član veže s Institutom mora biti čvrsta, trajna, mora biti uzajamna tako da se član posvema preda Institutu i da Institut o njemu vodi brigu i za nj odgovara. Iako Institut nije vezan na zajednički život, ipak je potrebno da posjeduje jednu ili više kuća za razne potrebe (stan poglavarstva, kuća formacije, kuća za duhovne obnove, prihvatilište za nemoćne članove i sl.).

U četvrtom članku stavlja se u nadležnost Sv. kongregacije za redovnike, jer su stalež savršenosti, i Sv. kongregacije za širenje vjere prema kan. 252, § 3.

Peti članak određuje tko ima pravo odobriti (condere) Sekularni institut: biskupi, ne kapitularni niti generalni vikari. No niti oni neka ne odobravaju i neka ne dopuste osnivanje *inconsulta Sacra Congregatione de Religiosis*.

U šestom članku određuje se biskupijski postupak za odobravanje Sekularnog instituta.

U sedmom: Postupak odobravanja sa strane Svete stolice.

Osmi članak ističe ovisnost Sekularnih instituta o ordinariju mjesta prema normama prava za neizuzete Kongregacije i Družbe zajedničkog života.

Deveti članak odnosi se na unutarnju upravu Instituta.

Deseti članak ističe da se ovom apostolskom konstitucijom ništa ne mijenja s obzirom na prava i obaveze onih već osnovanih Instituta, koji su odobreni od biskupa, s pristankom Svete stolice, ili od same Svete stolice.

Sekularni instituti su stvarnost Crkve, do sada malo poznata. O njima katkada pišu ljudi koji poznaju samo klasične pojmove o sticanju savršenosti i ne mogu pravo shvatiti ovaj novi način nasljedovanja Krista. Zato se pisac na koncu osvrće na glavne probleme oko Sekularnih instituta, i rješava ih.

Da li su Sekularni instituti kanonski ili pravni stalež savršenosti? Većina autora drži da su pojmovi »kanonski« i »pravni« u Crkvi istovjetni. Neki razlikuju ova dva pojma. Kažu: U Crkvi postoje dva osnovna staleža kršćana: klerici i laici. Uz to u Crkvi postoje tri posebna staleža savršenosti koje nazivaju pravnim staležima. Tako klerici i laici mogu postati članovi kojega od tri pravna staleža, a da ne prestanu pripadati onom osnovnom kanonskom staležu iz kojega dolaze u pravni, osim ako u tom pravnom staležu primanjem tonzure prelaze iz laikata u klerikat, i tada, dakako, ne mijenjaju osnovni crkveni stalež snagom stupanja u pravni stalež.

Da li su Sekularni instituti javni stalež savršenosti ili privatni, da li su njihovi zavjeti ili njihova konsekracija Bogu javnog ili privatnog ka-

raktera? Konstitucija »Provida Mater Ecclesia« kaže da njihovi zavjeti, odnosno onaj oblik kojim se posvećuju Bogu, nije javan. Javni zavjeti sve do sada poistovjećuju se s redovničkim zavjetima. U tom smislu zavjeti Sekularnih instituta nisu javni. No činjenica je da je do sada Crkva odobrila mnogim Sekularnim institutima javne zavjete. Tako jedan Institut prima zavjete u ime Svete stolice, drugi je zadobio veoma široku egzempciju i inkardinira klerike Institutu. U slučaju prelaza člana Sekularnog instituta u redovničku zajednicu Crkva uvijek promatra zavjete ili obaveze preuzete u Institutu kao jednakovrijedne redovničkom zavjetovanju. Uzevši u obzir sve ove činjenice, danas više nije tako lako braniti tvrdnju, da su Sekularni instituti samo institucije privatnoga prava. Što se tiče zavjeta, ili drugih vrsta obaveza, kojima se član konačno pridružuje Institutu, činjenica je da ih Crkva ne promatra kao zavjete ili obaveze kojima se pojedinac privatno pred Bogom na nešto obvezuje (kan. 1308, § 4). Zato možemo reći da su doktrinarno javni, iako kanonski po dosadašnjem poimanju nisu javni.

Da li su redovnici, ili laici, ili posvećeni (*consecrati Deo*)? Iz dosad rečenoga zaključujemo da nisu redovnici. Nisu niti laici kao drugi u svijetu. Od njih se, barem *in foro interno*, izdvajaju svojom, od Crkve priznatom obavezom na obdržavanje evanđeoskih savjeta. *In foro externo* ne razlikuju se od laika.

Treba li dati prednost zajedničkom životu članova Instituta ili osamljenom, neizravnom apostolatu ili izravnom? Neka izvjesna područja ljudskog društva ostaju i ostat će nepristupačna kršćanstvu u sferi izravnoga apostolata. U njima se može djelovati samo penetracijom, tako da ni sami ne osjete da ih se penetrira. Dakle, neizravnim apostolatom članova koji nisu vezani zajedničkim životom. Papa Pio XII govoreći o apostolatu članova Instituta kaže: Ovaj apostolat Sekularnih instituta treba vjerno vršiti ne samo u svijetu (*in saeculo*) nego također iz svijeta (*veluti ex saeculo*), i to zanimanjima, vježbama, oblicima, mjestima, uvjetima stvari koji odgovaraju ovim uvjetima svijeta (*professionibus, exercitiis, formis, locis, rerum adiunctis saeculari huic conditioni respondentibus*). Cf. »*Primo feliciter*«, n. II.

Djelotvornost i uspješnost Sekularnih instituta ovisit će mnogo o vjernosti ustanove prvim karizmama koje je Duh Sveti dao osnivaču, dok je socijalna dužnost sviju onih koji treba da aktivno sudjeluju u obnovi Crkve i čovječanstva da što bolje upoznaju ovaj Božji dar Crkvi, da ga nastoje razumjeti i podupirati u razvoju.